

МУГАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҶ



ISSN 2181-7138

№ 3/1 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия аъзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Өсербай ӨЛЕҶОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Кеңесбай ДАУЛЕТЯРОВ
Гўлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шўлкемлестириўшилер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы**

**Ўзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сўз ҳәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жуўан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған ўзиндилер «Мугаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шарт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлўматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Шукуров Р. Сўзларни дифференциациялашда диалектал вариантлардан фойдаланиш	4
Ахмедова Х.Т. Т. Кудратовнинг “нутқ маданияти асослари” қўлланмасида нутқ маданияти муаммоларининг акс эттирилиши	7
Aliyeva N., Umarova Z. Ona tili imkoniyatlari asosida o'quvchilar nutqini tarbiyalash haqida	10
Хасанов А.А. Оламининг лисоний манзарасида «овқат» фреймининг нутқий воқеланиши	13
Ҳабибжонов И.Т. Ўзбек солиқ-божхона терминологиясининг мавзуйи ва лексик-семантик гуруҳлари	17
Aliyeva D.M. Didactic conditions of implementation of interactive technologies in teaching foreign languages	22

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Шарипова О.А. Ўзбек маърифатчилари ғояларининг маънавий-ахлоқий аҳамияти	27
Ibragimova Sh. Pedagogik faoliyatni texnologiyalashtirish – ijtimoiy zaruriyat	29
Jumanqo'ziyev O'. Maktab o'quvchilarining axborot madaniyatini shakllantirishning asosiy qonunlari va yetakchi tamoyillari	33
Sultonov Sh. Tarbiya tizimini ijtimoiylashtirish va o'quvchilarni ijtimoiy hayotga tayyorlash yo'llari	39
Yo'ldoshev O'J. Pedagogik tizimni boshqarishning asosiy prinsiplari	42
Исмоилова Г.А. Аудиториядан ташқари вақтларда тарихий қадамжоларга саёҳат уюштириш технологияси	46
Yormatova SH., Saydaliyeva D., Xayitova D. Interfaol ta'lim – sifat kafolati	52
Шодиева Г.Э. Халқ қўшиқлари воситасида талаба-ёшларни маънавий-ахлоқий шакллантириш масалалари	56
Fayziyeva Sh. Yoshlarda milliy g'urur hissini shakllantirish omillari	59
Aminov B., Mirhaitova S., Abdullayeva D. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish asosida ta'lim samaradorligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari	62
Israilova G., Abdurahimov SH. Ta'lim jarayonlarining asosiy vazifalari	65
Абдупаттаев Х. Tarbiya fanini o'qitishda yangicha yondashuvlar va innovatsiyalar	66
Shukurova O'U. Ta'limda innovatsiya va innovatsiyaviy faoliyat	69
Ғаниева В.Ю. Ўзбек халқ педагогикаси манбаларида оилада болаларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш масалаларининг қўйилиши	71
Yulchiboyeva D. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga mustaqil ta'lim berish orqali ijodiy fikrlashga o'rgatish – dolzarb muammo sifatida	74

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Қодирова М. Жадиҳчилик ҳаракати ва унинг ижтимоий-маънавий моҳияти	78
Абдураҳимов А.А. Ўзбекистон ОТМларида авторитар ва маъмурий-бюрократик бошқарув муаммолари ва бошқарув тизимини замонавийлаштириш зарурати	83
Олимов Х.Ю. Нормандлар истилоси давридан олдинги инглиз тили ҳақида турлича назарий қарашлар	86
Рашидов А.К. Концепция «Добра и зла» в ракурсе философии Л.Н. Толстого	89

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Мамажоновна М.Н. Микдор, микдорийлик ва квантитативлик	93
Расулова Г.А. Масофавий таълимда мултимедиа электрон дарсликлари қўллаш	96
Mirzoyev J. T. Internet muloqotning yoshlar tarbiyasiga ta'siri	99

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТАРБИЯ

Aliyeva H. Bolalarni yuksak axloqiy va estetik ruhda tarbiyalashda ona tilining ahamiyati	103
Ачилова С.Х. Мактабгача таълим ёшидаги болаларда ҳаракат қобилиятларининг ривожланиши	106
Xodjaeva N. Maktabgacha katta yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda interfaol usullarning o'rni	110

ФИЗИКАЛЫҚ ТАРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Mo'ydinov I.A. Yosh sportchilar organizmi xususiyatlarini inobatga olib jismoniy yuklama berish imkoniyatlari	114
Рўзметов Р.Т. Талаба қизлар хоҳиш-истаклари асосида жисмоний тарбия ва спорт машғулотларини ташкил қилиш технологияси	118
To'xtaxo'jayev X.B., E'shpo'latova D.M. Maxsus jismoniy mashqlar orqali yosh gimnastikachilarning koordinatsion qobiliyatini rivojlantirish	122
Мирзаев А.М. Белбоғли кураш фанининг ўқитишнинг айрим жиҳатлари такомиллаштириш	124
Тулаганов Ш.Ф., Каримов У.Р. Гандболчиларнинг жисмоний ва техник тайёргарлигини ўзаро боғлиқлигини таҳлил қилиш	129
O'ktamov D.T. Yoshlarni sportga tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari	135
O'ktamov D.T. Iqtidorli yengil atletikachilarni tezkor-kuch chidamliligini oshirish	138
Ochilova SH.A. Kurash mashg'ulotlari jarayonida iqtidorli kurashchilarni saralash va jismoniy barkamolligini tarbiyalash	141
Bekov B.V., To'xtaxo'jayev X.B. Futbolchilarning ovqatlanish ratsionini to'g'ri tashkil etishning ahamiyati	143
Jo'rayev B.R., Nazarov J.Sh. Yuqori malakali sportchilarni tayyorlashning nazariy va uslubiy asoslari	145
Isafov R.Sh. Basketbol sport mashg'ulotlarining sog'lomlashtirishdagi o'rni	148
Тухтаужаев Х.Б., Позилова Ф.Р. Педагогическая методика совершенствования игры у сетки в теннисе	150
Ochilova SH.A. Техники борьбы дзюдо как анализ классификации и их значения	155
Таджибаев С.С. Влияние изобразительной деятельности на воспитание и развитие ребенка – дошкольника	157

tayyorgarlikni takomillashtiruvchi vosita sifatida maqsadli foydalanishga yo'naltirilgan va uslubiy yondashuv (frontal, guruhli va individual) ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijalarining ilmiy ahamiyati shundaki, tadqiqot jarayonida olingan ma'lumotlar koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishda yosh gimnastikachilarning jismoniy tarbiya mashg'ulot jarayonini tashkil qilish va o'tkazish, muvozanat saqlash qobiliyati rivojlanishdan ortda qolayotgan bolalarning harakat faolligini oshirish muammolariga taalluqli gimnastika maktablarida gimnastika sport turining mazmunini boyitadi hamda kengaytiradi.

Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati shundan iboratki, ular muvozanat saqlash qobiliyati rivojlantirishda yosh gimnastikachilar bilan olib boriladigan mashg'ulotlarni takomillashtirish, maxsus jismoniy mashqlar bilan uzoq vaqt shug'ullanishni tashkil qilish, o'quv qo'llanmalar ishlab chiqish va gimnastika maktablaridagi gimnastika murabbiylarining kasbiy faoliyati davomida kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

Адабиётлар:

1. Алматов К.Т. Спорт тиббиёти. – Т., 2004.
2. Винер-Усманова И.А. Интегральная подготовка в художественной гимнастике. Автореф. дисс. ... д-ра пед. наук. – Санкт-Петербург, 2013. – 47 с.
3. Карпенко Л.А. Художественная гимнастика: Учебник /Л.А.Карпенко, И.А.Винер, Р.Н.Терехина Подред. проф. Л. А. Карпенко. – М., 2003. – 382 с.
4. Правила по художественной гимнастике (2017- 2020 г.).
5. Теория и методика физической подготовки в художественной и эстетической гимнастике: учеб.пособие для студентов вузов по направлению подгот. 034300.68 - Физ. культура/под общ. ред.: Л. А. Карпенко, О. Г. Румба. – М.: Сов. спорт, 2014. – 264 с.
6. Художественная гимнастика: история, состояние и перспективы развития: учеб. пособие для образовательной программы по направлению 49.04.01 - «Физ. культура»/авт. И.А.Винер-Усманова [и др.]; Национальный гос. ун-т физ. культуры, спорта и здоровья им. П.Ф.Лесгафта. – М.: Человек, 2014. – 200 с.
7. Шарипова Д.Д., Адилова Н.М, Кавилова З.Ш. Валиология. – Т., 2016.
8. Эштаев А.Г., Умаров М.Н., Тўйчиев З.Ў. Гимнастика назарияси ва услуби. – Т., 2017. 3-78-бетлар.

РЕЗЮМЕ

Maqolada bolalarning jismoniy tarbiyasida yangi pedagogik uslubiyatlarni, texnologiyalarni va yondashuvlarni ishlab chiqish ustivor yo'nalish, sportchilar mahoratining osishi, tayyorgarlikning yangi samarali uslub va vositalarini ishlab chiqishga qaratilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлено приоритетные задачи, как новых педагогические методы, технологий и подходов в физическом воспитание детей. Посвящается разработкам новых эффективных методов и средств для специальной физической подготовки юных гимнастов.

SUMMARY

This article presents the priority tasks as new pedagogical methods, technologies and approaches in the physical education of children. Dedicated to the development of new effective methods and means for special physical training of young gymnasts.

БЕЛБОҒЛИ КУРАШ ФАНИНИНГ ЎҚИТИШНИНГ АЙРИМ ЖИХАТЛАРИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Мирзаев А.М.

ЎзМУ Спорт менежменти кафедраси доценти

Таянч сўзлар: кураш, жисмоний тарбия ва спорт, фойдали томонлари, мақсад, фан, машгулот, шакллантириш, таълим, фаолият, тарбиялаш, кўникама, тренер, спортчи, ўқитиш, мақсад.

Ключевые слова: борьба, физическая культура и спорт, преимущества, цель, наука, тренировка, формирование, образование, деятельность, воспитание, мастерство, тренер, спортсмен, тренировка, цель.

Keywords: wrestling, physical education and sports, benefits, purpose, science, training, formation, education, activity, upbringing, skill, rener, athlete, training, goal.

Спорт курашида ўқитиш - бу спорт кураши назарияси ва уни ўқитиш усулияти тўғрисидаги билимлар курашчининг асосий ўзига хос мусобақа, ҳакамлик, педагогик, ташкилий фаолияти ҳисобланган кўникма ва малакалар тизимини шакллантиришга қаратилган мақсадли ташкил қилинган педагогик жараёндир.

Ўқитиш мақсади шуғулланувчиларда тренернинг касб фаолияти концепциясини ақс эттирувчи билимлар тизимини шакллантиришдан иборат. Ушбу концепция билимлар ва малакалар, илмий фикрлаш услублари, шуғулланувчиларда онгли ҳамда амалий фаолиятга ижодий муносабатни тарбиялашни ўз ичига олади.

Спорт кураши назарияси ва ўқитиш усулияти ўқув фанининг ўзига хос шароитлари ҳамда хусусиятларини ақс эттирувчи умумий вазифалар қуйидагилардан иборат:

- спорт тури назарияси ва ўқитиш усулияти бўйича билимларнинг оптимал ҳажми, ҳар томонламалиги ва старлича чуқур бўлишини таъминлаш;
- ижодий англаш имкониятларини такомиллаштириш;
- курашчининг умумий тайёргарлик машқларини бажариш малакаларини шакллантириш ва такомиллаштириш;
- кураш техникаси усуллари химояланишлар ва қарши усуллари бажаришни шакллантириш ҳамда такомиллаштириш;
- мусобақа беллашувларидаги техник-тактик ҳаракатларнинг оптимал ҳажми ва турли хиллигини шакллантириш;
- ўқув, ўқув-тренировка, назорат, мусобақа ва кўргазмали беллашувларни олиб бориш кўникмалари ҳамда малакаларини шакллантириш;
- кураш усуллари бажариш техникасини таҳлил қилиш билимлари малака ва кўникмаларини шакллантириш ҳамда такомиллаштириш;
- кураш техникасини кўрсатиб бериш ва тушунтириш малакасини эгаллаш;
- мураккаб техник-тактик ҳаракатларни бажаришга ўргатиш ва такомиллаштириш билимлари, малакалари ҳамда кўникмаларини шакллантириш ва такомиллаштириш;
- кураш бўйича дарсларни таҳлил қилиш ва ўтказиш малакаларини шакллантириш ҳамда такомиллаштириш;
- кураш мусобақаларига ҳакамлик қилиш ва оммавий спорт тадбирларини ташкил этиш ҳамда ўтказиш билимлари, малакалари ва кўникмаларини шакллантириш ҳамда такомиллаштириш.

Замонавий педагогикада ўқитиш тамойиллари ўқитувчи фаолияти ва ўқувчининг билиш фаолияти хусусиятини белгилаб берадиган асосий талаблар ҳамда йўналтирувчи қоидалар сифатида тушунилади. Амалий педагогик фаолиятда ўқитиш тамойиллари асосланади, улар ўқитиш амалиётини режалаштириш, ташкил этиш ва таҳлил қилиш учун йўриқ бўлиб хизмат қилади.

Спорт курашида ўқув-тренировка жараёни жисмоний тарбиянинг асосий тамойиллари: тарбиявий хусусияти, ҳар томонлама ривожлантириш; соғломлаштириш ва амалий аҳамиятига мувофиқ ҳолда олиб борилади.

Ўқитишнинг тарбиявий хусусияти ўқув-тренировка жараёнинг қонунияти

ҳисобланади. Бу ерда курашчиларнинг спорт малакаси ўсиши билан бир вақтнинг ўзида шахсга тегишли ахлоқий меъёрлар шакллантирилади. Спорт заҳирасини тайёрлаш ва асосан тарбиялаш бир қатор мураккаб тарбиявий муаммоларни ҳал этиш билан боғлиқ. Спортда юқори натижаларга эришишда курашчиларда техник-тактик ҳаракатларни ўз-ўзи назорат қилиш, таҳлил этиш ва баҳолаш малакаларини тарбиялаш катта аҳамиятга эга. Бунинг ҳаммаси тренернинг тарбиявий таъсири натижасидир, унинг раҳбарлиги остида шуғулланувчилар ҳаётий вазиятларни ҳал этишга тайёр туриш тажрибасини оладилар.

Тренер касб маҳоратидан ташқари, юқори даражада маънавийли ва маданиятли бўлиши, ўз масъулиятига виждонан ёндашиши, ҳақиқатгўй бўлиши ҳамда болаларни севиши ва улар тўғрисида ғамхўрлик қилиши лозим. Тренер шахсиятида ушбу сифатларнинг намоён бўлиши таълим-тарбия жараёни самарадорлигини белгилаб беради.

Ҳар томонлама ривожлантириш тамойили тренерни ҳар томонлама ривожланган спортчи шахсиятини шакллантиришга йўналтиради. Спорт фаолияти маънавий, ақлий, меҳнат, эстетик ва бошқа турдаги тарбия билан чамбарчас боғлиқ.

Тренировканинг турли босқичларида олдинга қўйилган мақсадларга эришиш, қийинчиликларни енгиб ўтишга интилиш маънавий тажриба, ирода сифатлари, мустақил фикрлаш, меҳнат қилиш, спорт ғалабалари ва мағлубиятларига матонатли бўлишни шакллантиради.

Спорт кураши бўйича ўқув-тренировка машғулотларининг соғломлаштирувчи йўналиши спорт маҳоратининг бир томонга ўсиши ва соғлиқ, жисмоний ривожланганлик, шуғулланувчиларнинг таянч-ҳаракат аппарати, юрак-қон томири, нафас олиш ҳамда асаб тизимини мустаҳкамлаш орқали ифодаланади. Ушбу тамойилга амал қилмаслик, айниқса болангич спорт тайёргарлиги босқичларида, ўсмир курашчиларда мунтазам, баъзи ҳолларда эса сурункали касалланишга олиб келади ва оммавий рақияд спортчиларнинг кураш билан шуғулланмай қўйишларининг асосий сабаби ҳисобланади.

Амалий йўналиши. Спорт кураши катта амалий аҳамиятга эга. Ушбу тамойилнинг амалий намоён қилиниши шуни назарда тутадик, курашчи қўтилмаган вазиятларда ҳаракат қила олиши лозим. Катта ёшдаги спортчилар ўзларини ҳамда яқинларини ҳимоя қила олишлари зарур.

Кураш бўйича ўқув-тренировка машғулотларининг муваффақиятли олиб борилиши ушбу жараёнинг асосий педагогик (дидактик) тамойилларига мувофиқлиги билан аниқланади.

Ўқув-тренировка машғулотлари самарадорлиги қуйидаги дидактик тамойилларга асосланади:

1. Ўқитишнинг илмийлик тамойили.
2. Ўқитишнинг енгиллик тамойили.
3. Ўқитишнинг мунтазамлилик тамойили.
4. Ўқитишнинг онглилик ва фаоллик тамойили.
5. Ўқитишнинг кўргазмалилик тамойили.
6. Ўқув материални пухта ўзлаштириш тамойили.
7. Жамоали ўқитиш ва ўқувчига индивидуал ёндашиш бирлиги тамойили.
8. Ўқитишнинг амалиёт билан боғлиқлиги тамойили.
9. Ўқитиш жараёнида ўқитувчининг етакчилик аҳамияти.

Ўқитишнинг илмийлик тамойили ўқувчидан ўқув материални ўзлаштириш

ва илмий-асосланган услубият, ўқитиш жараёнини ташкил этиш қонуниятларини билишни талаб этади. Илмийлик тамойилига мувофиқ ўқув-тренировка жараёни усул-ияти ҳамда уни ташкил этиш илмий асосланган бўлиши лозим, яъни шуғулланувчилар ёш хусусиятларига мос ҳамда кўпйиллик тайёргарликнинг ҳамма босқичларида вазифаларни ҳал этиш учун фойдали бўлиши зарур.

Илмийлик тамойилини амалга ошириш бирқатор шартларнинг бажарилишини тақозо этади:

- ўрганилаётган ҳаракатлар ўқувчилар томонидан тўлиқ, бузилмаган ҳолда қабул қилиниши лозим;
- ўрганувчи ўрганилаётган ҳаракатларнинг муҳим белгилари ва хоссалари ўрганилаётган ҳаракатларнинг бошқа ҳаракатлар билан боғлиқлиги ва уларни мусобақа фаолиятида қўллаш хусусиятларини тушуниши ҳамда ўзлаштириши лозим;
- ҳаракатларни ўрганаётиб, уларни бир умрга ўзгармас нарса сифатида эмас, балки ривожланиб ва такомиллашиб борадиган нарса сифатида қабул қилиш зарур;
- ўқитиш жараёнида ўқувчиларни нафақат ҳаракат вазифаларини ҳал этиш қонуниятлари, илмий изланиш натижалари билан, балки илмий тадқиқотнинг энгил услублари билан таништириб бориш лозим;
- илмийлик тамойили ўқувчиларни фақат фанда тасдиқланган ишончли фактлар ва билимлар билан таништириши зарур;
- ўқитиш жараёнида фанда қабул қилинган атамалардан фойдаланиш мумкин.

Эскирган ва тор гуруҳларга мансуб атамалардан фойдаланиш мумкин эмас.

Ўқув дастури материални ўзлаштириш сифати бирқатор омилларга боғлиқ. Лекин бошқа тенг шароитларда материал ўқувчига энгил бўлган. Ҳаракатларга ўргатиш соҳасида энгиллик тамойили бирқатор талаблар бажарилган тақдирдагина амалга оширилиши мумкин:

- ўқувчининг жисмоний тайёргарлиги ҳал этилаётган ҳаракат вазифасининг ўзига хос хусусиятига муносиб бўлиши лозим;
- ўқувчиларнинг ҳаракат тайёргарлиги ўрганилаётган ҳаракат хусусиятлари, ҳал этилаётган ҳаракат вазифасининг ўзига хос хусусиятларига мувофиқ бўлиши керак;
- ўқувчи ўрганилаётган ҳаракатни мантиқан тушуниб етиши ва бу ҳаракатни бажаришнинг ҳал этувчи шартларига ўқувчи эътиборини қаратиш лозим;
- ўқувчининг руҳий тайёргарлиги ўрганилаётган ҳаракат хусусиятларига мос бўлиши керак;
- ташкил этиш воситалари, услублари ва шакллари ўқувчиларнинг ақлий ривожланганлик ҳамда техник тайёргарлик даражасига мувофиқ бўлиш зарур;
- ўқув материални юқори, лекин мазкур ўқувчилар таркибига энгил бўлган даражада ўзлаштирилишини режалаштириш лозим.

Ўқитишнинг мунтазамлиги ҳамда изчиллиги, шунингдек маълум бир вақт ора-сида нагрузка ҳамда дам олишнинг алмашинуви мунтазамлилик тамойили асосини ташкил этади. Мунтазамлилик тамойилининг амалга оширилишига ўқув жараёнини режалаштириш ҳамда дастурлаш, ўқув дастурларини тузишни мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Бунда нафақат ўрганилаётган материалнинг бориши, балки дастур қисмлари ўртасидаги тузилмавий боғлиқликлар очиб берилади. Ўқитиш изчиллигини режа-

лаштириш қуйидаги усулий қоидаларга таянади - маълумдан номаълумга, енгилдан қийинга, оддийдан мураккабга, билимлардан қўникмаларга, асосдан қисмларга, хусусийдан умумийга, умумийдан хусусийга.

Мунтазамлилик тамойилини муваффақиятли амалга ошириш учун қуйидагилар жуда муҳимдир:

- шуғулланувчиларга билимлар, қўникмалар ва малакалар тўғрисида комплекс тасаввурлар бериш;
- ҳамма ўқув материални қисмларга енгил ажратиладиган ҳолда бир тизимга бирлаштириш;
- ушбу тизимнинг ўрганилишини шуғулланувчилар хусусиятлари, уларнинг ўқиши, иш шароитларига мувофиқ ҳолда, ўқув материали шартларига мувофиқ шиддатли фаолият давларини уни мустаҳкамлаш (такрорлаш), мусобақаларда қатнашиш давлари билан алмаштириб, режалаштириш лозим;
- педагогларнинг ҳаракатлари ва талабларида ўрганилаётган материални қатъий изчиллик ҳамда аста-секин мураккаблаштириб бориш билан ўргатишга амал қилиниши лозим.

Онглик ва фаоллик тамойили педагогик раҳбарлик ва шуғулланувчиларнинг онгли, фаол ҳамда ижодий фаолияти ўртасидаги ўзаро боғлиқликни назарда тутди.

Онглик ўқитиш мақсади ва вазифалари, ўрганилаётган материални чуқур тушуниши, уни онгли равишда амалиётда қўллай олиш малакасида намоён бўлади. Шуғулланувчилар фаоллиги мустақиллик, ташаббускорликни тарбиялашга қаратилган бўлиши лозим. Бундай сифатларни тарбиялаш шаклларида бири - бу оддий педагогик қўникмаларга ҳамда ўз-ўзини назорат қилишга (тренировка кундалигини тутиш, мусобақа фаолиятини таҳлил қилиш ва ҳ.к.) ўргатишдир.

Онглик ва фаоллик тамойилини амалга ошириш учун қуйидаги талабларни бажариш лозим:

- ўқув фаолияти талабларини тушуниб етиш ва шунинг асосида унинг сабаб ҳамда мақсадларини шакллантириш;
- шуғулланувчи ўқув фаолиятининг ҳамма амаллари ҳамда ҳаракатларини онгли равишда бажариши лозим;
- ўқиш сабабларини фаол шакллантириш ва бошқариб бориш;
- ҳар бир ўқувчига ўқув топшириқларининг енгиллигини таъминлаш;
- ўқув вазифасини ҳал этишга алоқадор бўлмаган талабларнинг долзарблигини камайтириш;
- ўқитиш жараёнини шундай тузиш лозимки, олдин ўтилган материал яхши ўзлаштирилмаса, ундан кейинги материални ўзлаштириш қийинчилик туғдириши зарур.

Адабиётлар:

1. Боген М.М. Обучение двигательным действиям. М., 1985.
2. Керимов Ф.А. Кураш тушаман. Тошкент, 1990.
3. Оконь В. Введение в общую дидактику. М., 1990.
4. Спортивная борьба. Учебник для ИФК под ред. Н.М.Галковского и А.З.Катулина. М., 1968.
5. Спортивная борьба. Учебник для ИФК под ред. А.П.Купцова. М., 1978.
6. Керимов Ф.А. Спорт кураши назарияси ва усулияти. Т., 2001.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада кураш спорт турининг инсон ҳаётидаги ўрни ва фойдали томонлари ҳақида маълумот бериб ўтилган, шу билан бирга кураш спорт турига тавсия ва йўналтиришнинг асосий сабаблари келтириб ўтилган.